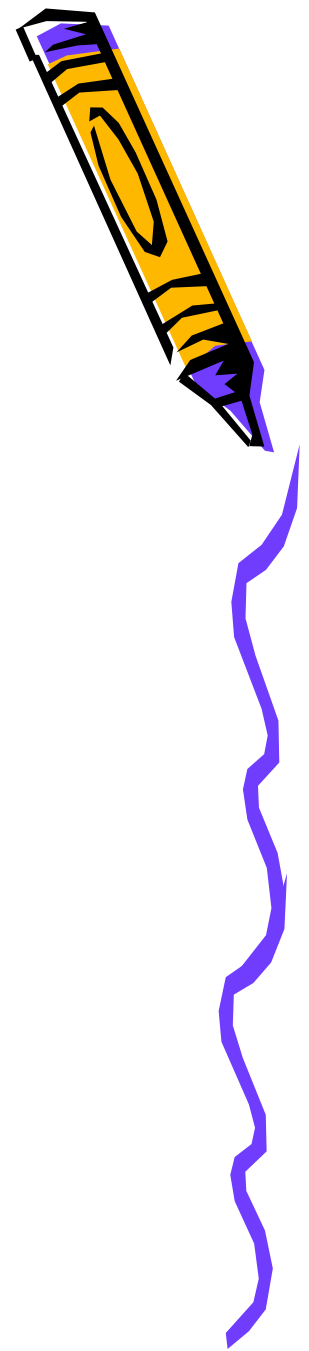
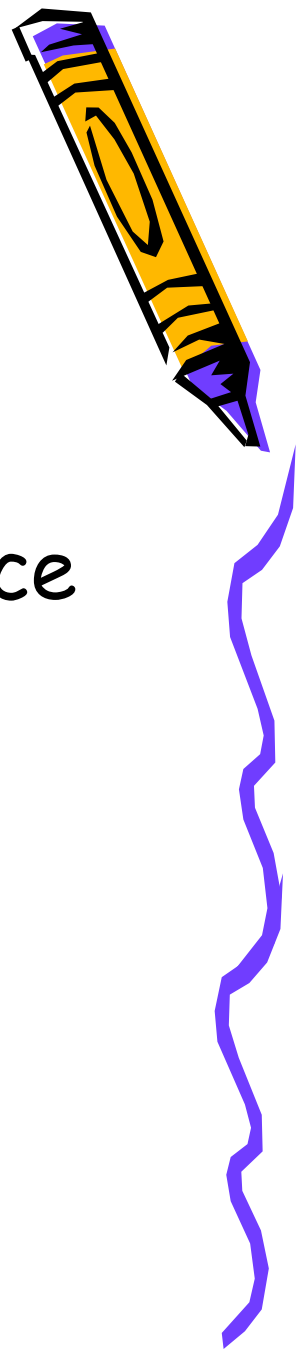

Modely nadání (talentu)

Lekce 2

- Opakování matka moudrosti - práce ve skupinách
- Shnutí

Gardnerova teorie mnohočetných inteligencí

Intelligence je: „.... soubor dovedností, které umožňují jedinci vyřešit skutečné problémy nebo obtíže, s nimiž se setkává, a pokud je to třeba, dosáhnout účinného výsledku; intelligence také umožňuje problémy nacházet nebo vytvářet a tím klade základy pro osvojení si nových vědomostí“.

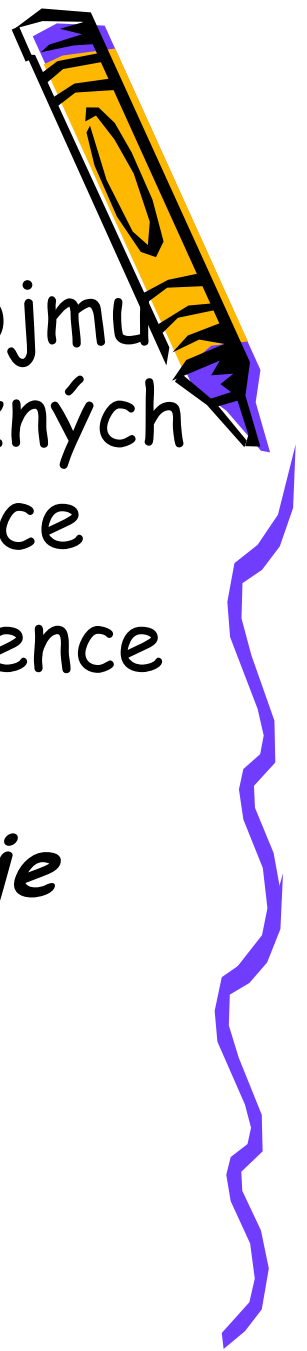
„České“ definice

- Blatný a Plháková: *„Inteligenci můžeme definovat jako individuální kvalitu a úroveň myšlenkových operací, která se projevuje při řešení různých problémů. Mezi tyto problémy spadají každodenní úkoly, řešení nezvyklých praktických situací a dokonce i vysoce teoretické abstraktní otázky.“*

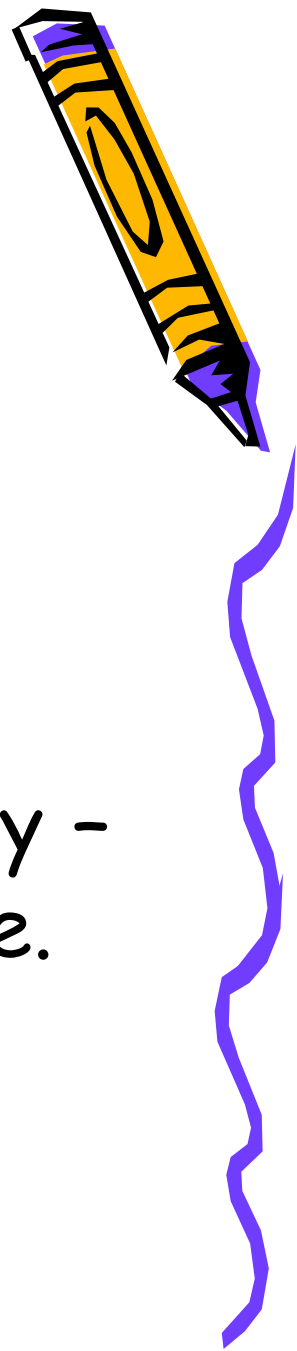
Intelligence - nadání

- Existuje mnoho pojetí a klasifikací pojmu intelligence - tedy existuje mnoho různých odpovědí na otázku, co je to intelligence
- **ALE** nelze ztotožňovat pojem intelligence s pojmem nadání.
- **ALE** - dle Laznibatové: „*Intelligence je základním kamenem pro vysvětlení nadání.*“

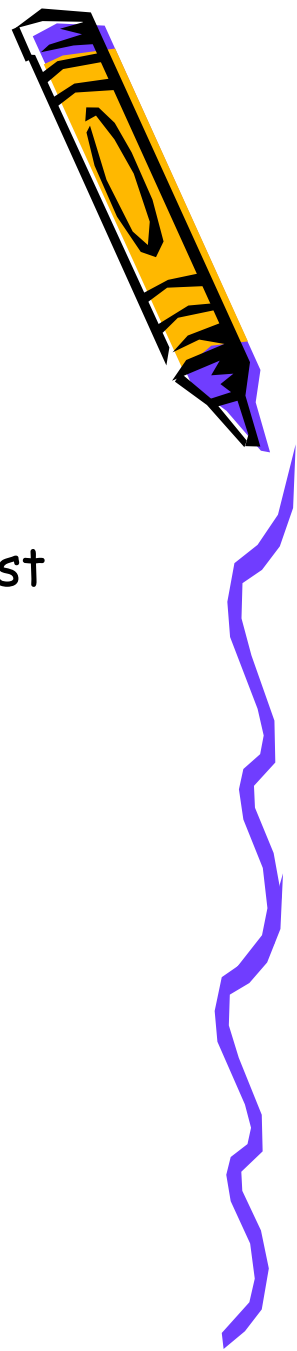
Definice nadání

- opět mnoho různých definic;
- koncem 80. let minulého století existovalo více než sto různých definic nadání - dnes určitě více;
- způsobeno rozsáhlostí problematiky - různé úhly pohledy = různé definice.

Nadání dle Havighursta a DeHaana

- nadání lze chápat jako manifestované, komplexní, společensky hodnotné a vzácné.
- specifikují šest základních oblastí, kde se vyšší schopnost může projevit:
  - *intelektová schopnost*
  - *schopnost tvořivého myšlení*
  - *vědecká schopnost*
  - *schopnost sociálního vůdcovství*
  - *mechanické schopnosti*
  - *talent ve výtvarném umění*

Nadané děti

- *Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:*
  - *všeobecné intelektové schopnosti*
  - *specifická/jednotlivá akademická způsobilost*
  - *kreativní a produktivní myšlení*
  - *schopnosti vůdcovství*
  - *výtvarné umění*
  - *psychomotorické schopnosti."*

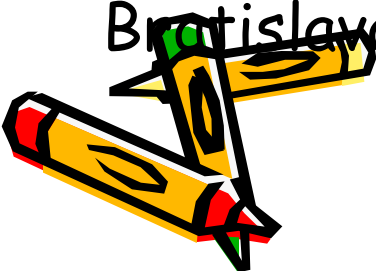
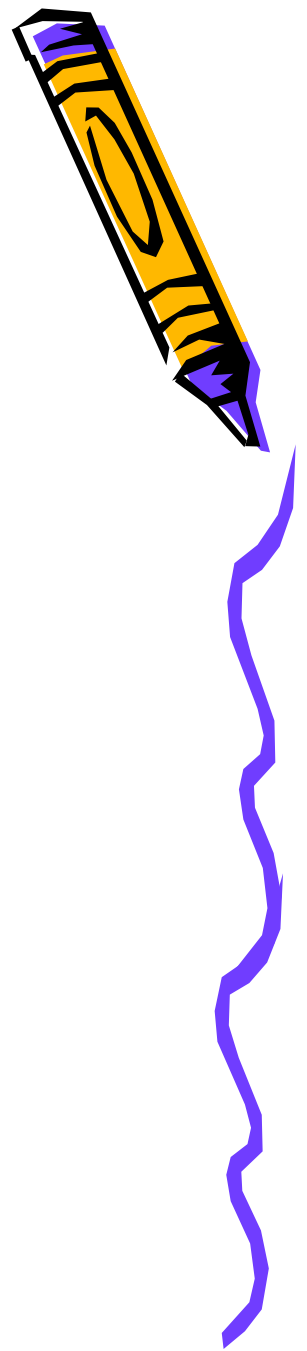

Škrabánková : „*Termín nadaný žák označuje žáka s diagnostikovaným potenciálem vlastností a schopností v intelektové, sociální, motorické nebo estetické oblasti, v níž vykazuje opakovaně výkony nad rámec běžné populace a je schopen tento potenciál rozvíjet a aplikovat.*“

Vladimír Dočkal z Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě:
„*Nadání je komplex všech vlastností, které se účastní realizace činnosti, je tedy relativně stabilní složkou osobnosti, která reguluje vykonávání činnosti.*“

DOČKAL, Vladimír a kol. *Psychológia nadania*. Bratislava: SPN, 1987.

Joan Freemanová, zakladatelka mezinárodní společnosti ECHA (Evropská rada pro vysoké schopnosti, jejich výzkum a rozvoj) a poradkyně britské vlády uvádí: „**Vysoce nadaní jsou ti, kteří vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ať už v celém spektru nebo v omezené oblasti, nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán.** FREEMAN, Joan. *Educating the Very Able*. Ofsted, London, 1998.

Paul Witty, spolupracovník Center for Gifted Education, Williamsburg, Virginia, se domnívá, že: „**Nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení.**”

In KHATENA, Joe. *Educational psychology of the gifted*. John Wiley and Sons, New York. 1982.

Nadání nebo talent

- Francoys Gagné: rozlišuje mezi nadáním a talentem:
„Pojem nadání znamená vlastnictví nebo používání netrénovaných a spontánních přirozených schopností minimálně v jedné dominantní oblasti, na úrovni mezi 10 nejlepšími procenty svých vrstevníků. Na druhou stranu talent poukazuje na vyšší zvládnutí systematicky rozvíjených schopností, dovedností a znalostí alespoň v jedné oblasti na úrovni mezi 10 procenty těch vrstevníků, kteří se danou oblastí aktivně zabývají. Tento model představuje pět oblastí nadání: intelektuální, tvořivé, sociálně-afektivní, senzomotorické a „ostatní“ (tj. mimosmyslové vnímání). Tyto přirozené dovednosti, které mají jednoznačný genetický základ, se projevují při plnění všech úkolů, se kterými se dítě ve škole potýká.“
- GAGNE, Francoys. *A Differentiated Model of Giftedness and Talent* [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na :
<https://www.nswagtc.org.au/info/definitions/gagnemodel.html>

Vymezení nadání dle Havigerové

Speciálně pedagogický slovník (Havigerová In Skutil, 2011, s.76) rozlišuje pojmy nadání, nadané dítě a nadané chování: „*Nadání* (angl. gift) je tradičně chápáno jako dispozice k jistým druhům, obvykle míněno intelektových výkonů. (...) *Nadané dítě* je takové, které soustavně vykazuje významné výkony v nějaké hodnotné oblasti snažení. (...). *Nadané chování* je rozvinutí dispozice či realizace potenciálu.“

Při definování nadání se nejčastěji užívají dva pojmy - **nadání a talent**. Oba dva pojmy jsou spojené se schopnostmi. V laické veřejnosti jsou chápány jako synonyma. V odborných textech nalezneme různá rozlišení těchto dvou pojmů:

- **kvantitativní** - talent je chápán jako vysoký stupeň nadání (Laznibatová, 2007),
- **vývojové** - nadání představuje potenciální vlohy, talent je výsledkem vývojového procesu, rozvinutí potenciálu,
- **obsahové** - nadání je užíváno ve spojení s intelektuálními oblastmi výkonu (např. jazykové nadání, matematické nadání, nadání pro vědu), talent ve spojení s oblastmi umění a sportu (např. výtvarné nadání, pohybové nadání, praktické nadání) (Havigerová, 2011),
- **podle stupně obecnosti** - nadání je chápáno jako širší, všeobecný předpoklad pro činnost a výkon, talent znamená určité specifické, úzce vymezené předpoklady pro činnost (Musil, 1985, cit. dle Laznibatová, 2007).

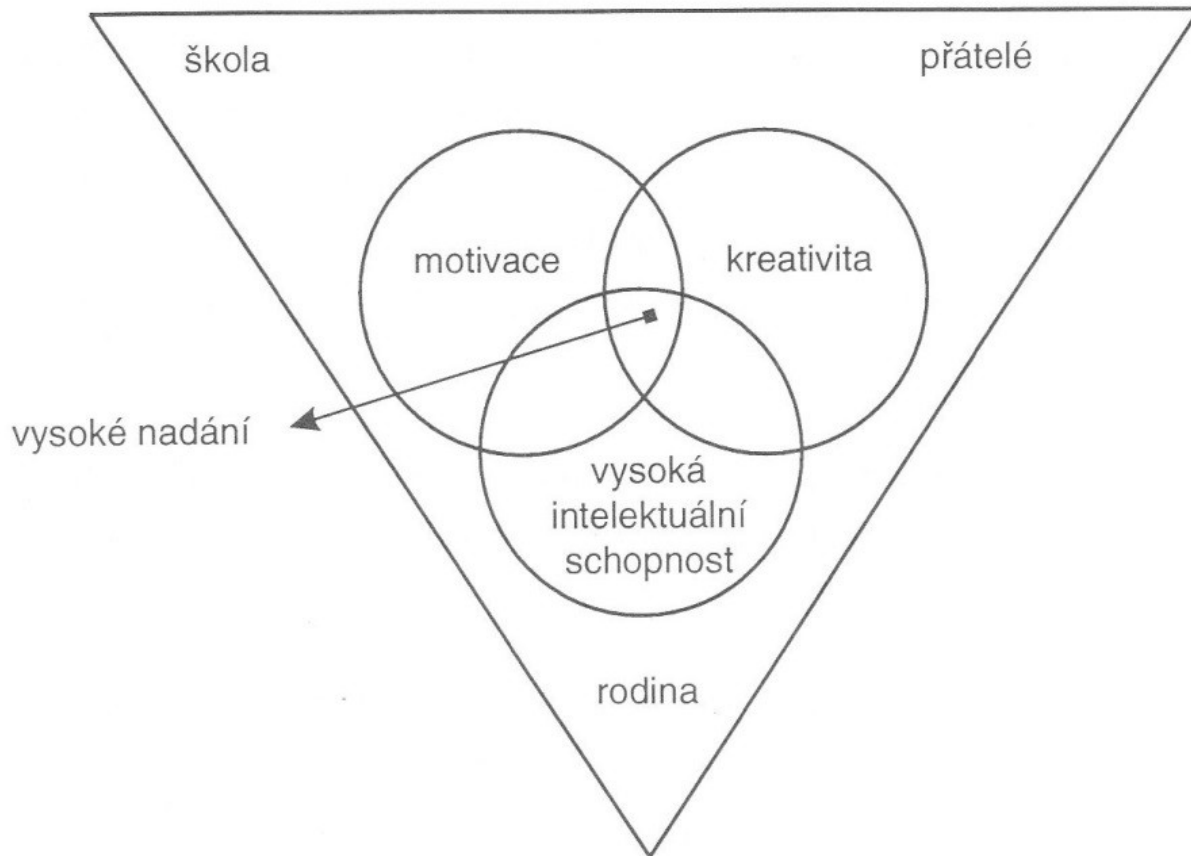
V tomto textu používáme pojem nadání ve smyslu dispozice k projevení nadprůměrných výkonů v jakékoli hodnotné oblasti lidského snažení.

Renzulliho model nadání

Mönksův model

Gagneho diferenciální model talentu a nadání

Schopnosti (aptitudes) mají původ v genetické struktuře organismu - to umožňuje vysvětlit rozdíly v talentovaných výkonech.

Schopnosti rozčlenil do pěti následujících kategorií:

- intelektualní,
- kreativní,
- senzoricko-motorické,
- socio-emocionalní (socio-afektivní), a jiné.

Pro **rozvinutí talentu** je přímo nutná přítomnost těchto schopností v pásmu nadprůměru, přičemž jako vlivy tohoto vývoje zde fungují jak osobnostní, tak i vnější faktory prostředí. Není tedy možné být talentovaným jedincem bez toho, abychom dříve byli jedincem nadaným - obráceně tato kauzalita neplatí.

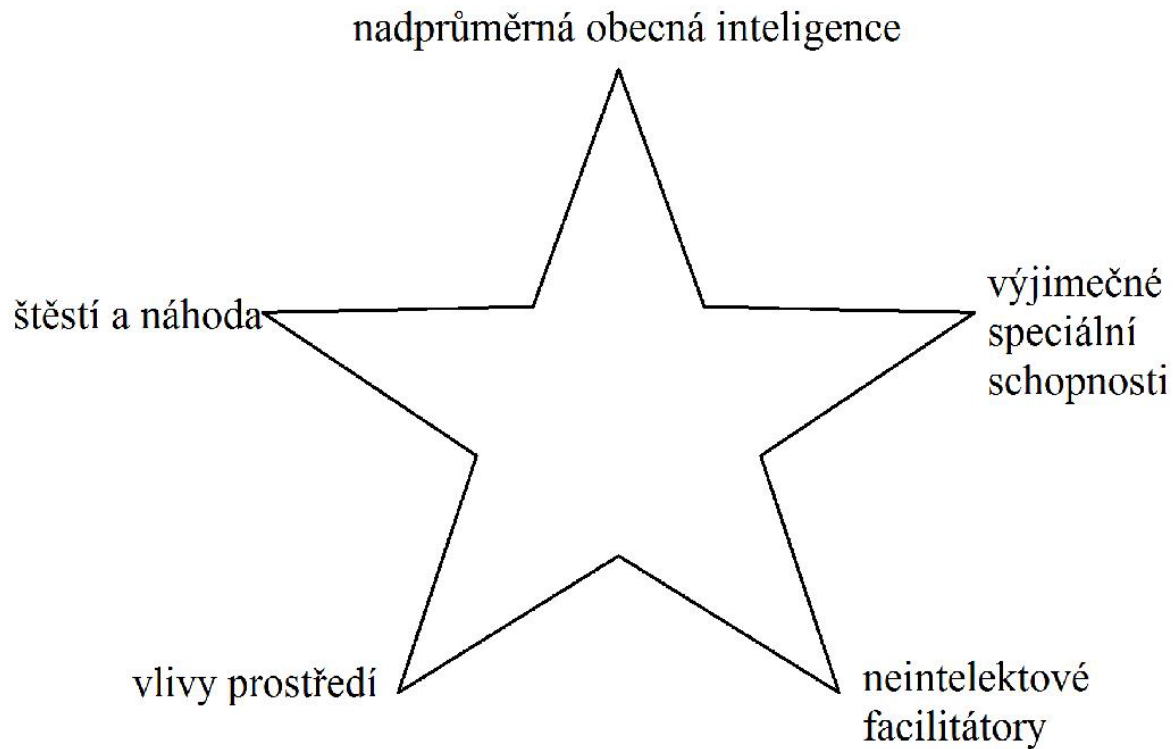
Tannenbaumův model

- navrhl pět faktorů, které určují a definují nadání
- úspěch závisí na kombinaci všech těchto faktorů, avšak neúspěch může způsobit selhání pouze jediného z nich
- Jedná se o:
  - *nadprůměrnou obecnou inteligenci (superior general intelligence)*
  - *výjimečné speciální schopnosti (exceptional special aptitudes)*
  - *neintelektové facilitátory (nonintellective facilitators)*
  - *vlivy prostředí (environmental influences)*
  - *náhoda, štěstí (chance or luck)*

Tannenbaumův model

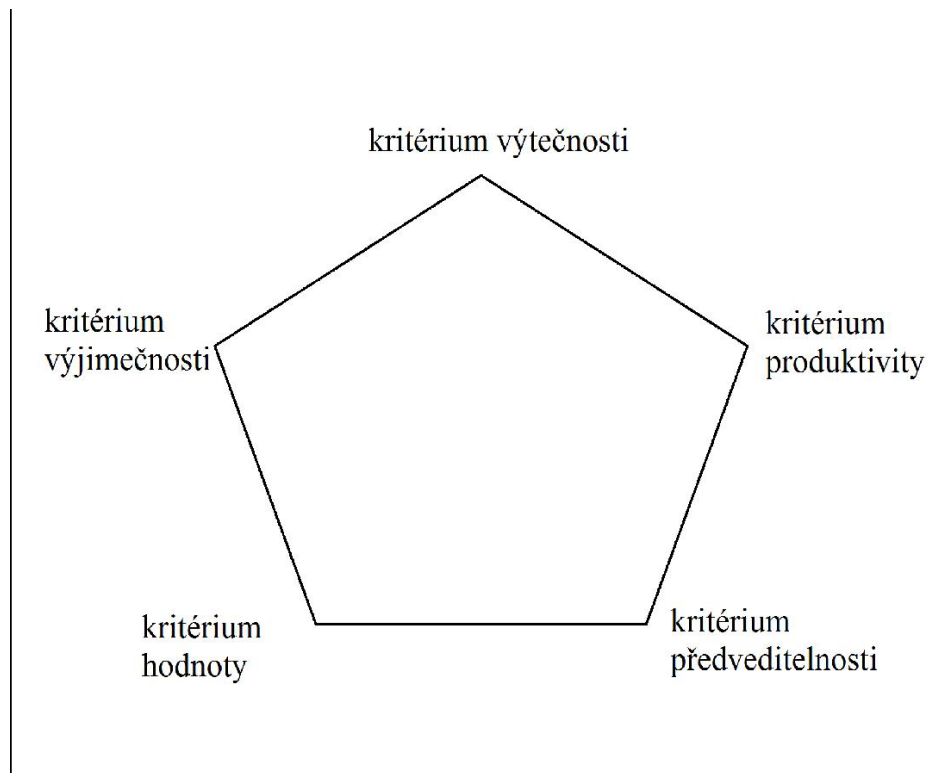
Sternbergův pentagonální model

Nejprve model triarchický model - uvádí 3 elementy nadání: vzorce analytické, tvořivé a praktické.

Po výsledcích výzkumů stanovil 5 kritérií - musí se vyskytovat u jedince, abychom jej mohli označit za nadaného: **výtečnost, výjimečnost, produktivita, prokazatelnost a hodnota.**

Sternbergův pentagonální model

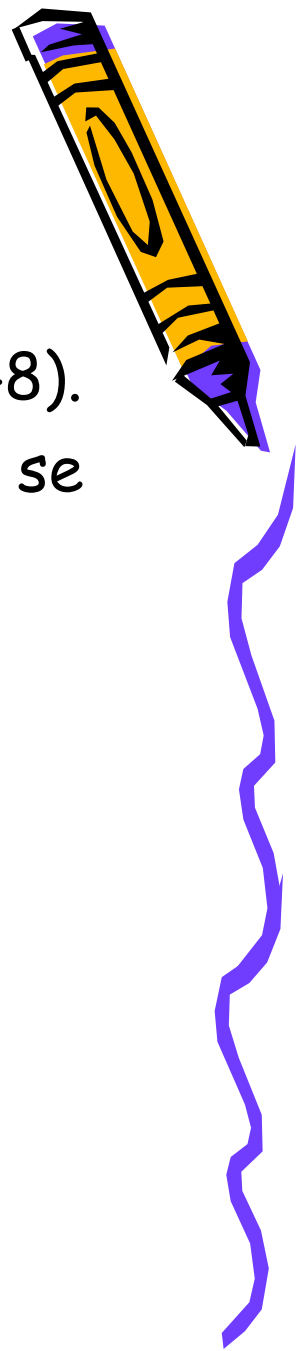
Podrobněji předchozí kritéria:

- 1) **výtečnost** (excellence criterion): jedinec musí vynikat v jedné nebo více dimenzích nad svými vrstevníky,
- 2) **výjimečnost** (rarity criterion): dovednost jedince je na vysoké úrovni oproti jeho vrstevníkům,
- 3) **produktivita** (productivity criterion): oblast, ve které jedinec vyniká, musí vést k produktivitě, nebo potenciální produktivitě,
- 4) **prokazatelnost** (demonstrable criterion): výtečnost, která je jedinci vlastní, musí být prokazatelná v jednom nebo více validních testech a měřeních,
- 5) **hodnota** (value criterion): výtečnost vlastní jedinci musí být oceňována společností, ve které jedinec žije.

Druhy nadání

- V literatuře se nejčastěji setkáváme s členěním **horizontálním a vertikálním** (Hříbková. 2009, s. 48).
- Horizontální členění - na základě oblasti, ve které se projevuje.
- Nejčastěji se uvádí dělení podle Webba:
  - intelektové schopnosti
  - specifické akademické vlohy
    - kreativní nadání
    - vědecké
  - vůdcovství ve společnosti
  - mechanické schopnosti
  - talent v krásném umění
  - psychomotorické schopnosti

intelektové schopnosti - schopnosti, které jsou ve školním prostředí odhaleny nejčastěji a bývají předpokladem pro projevení specifických vloh. Patří mezi ně schopnosti verbální, početní, prostorové, paměťové či faktory uvažování,

specifické akademické vloh - zahrnují nadání matematické, přírodovědné, jazykové atd. - schopnosti v určité oblasti,

kreativní nadání - kreativita je často považována za součást nadání - nadaný jedinec často přichází s neotřelými nápady a neustále se snaží obohatit společnost, je tak přínosem pro oblast, ve které se jeho nadání projevuje,

vědecké schopnosti - patří sem např. nadání matematické, přírodovědné či jazykové - důležité je, že jedinec v těchto oblastech využívá vědeckých postupů a metod,

vůdcovství ve společnosti - jeho předpokladem je správná komunikace, mezilidské vztahy a vedení, takto nadaní jedinci mají lepší předpoklady pro uplatnění se v manažerské profesi,

mechanické schopnosti - jsou často úzce spjaty s nadáním v oblasti umění či techniky, základem je správná a precizní manipulace s nástroji a pozorování okolního světa,

talent v krásném umění - nadání v oblasti hudby, tance a herectví,

psychomotorické schopnosti - jsou nejčastěji realizovány především v oblasti sportu.

Vertikální dělení

- nadání latentní a manifestované (aktuální)
- **latentní (potenciální, skryté)** = je možno dosáhnout za určitých podmínek někdy v budoucnosti. Dá se chápat jako nadání „spící“. Je v nás skryté a za určitých podmínek (podnět okolí či situace, kdy si vyzkoušíme novou činnost), se projeví, anebo se také nemusí projevit nikdy.

Havigerová, 2011, s. 32

„Poeticky řečeno, potencionální nadání je jako semínko, které leží ukryto v půdě. Záleží pouze na okolnostech a podmínkách, zda semínko zůstane v zemi nepovšimnuto, či zda mu bude dopřáno vyvinout se v plodnou rostlinu, záleží pouze na zahradníkovi, zda tato rostlina bude růst jako divoký plevel, či bude opečovávána a zušlechtována, k radosti svého okolí a ku prospěchu všech.“

Bystré versus nadané dítě

- Zná odpovědi
- Zajímá se
- Odpovídá na otázky - podle požadavku U
- Má dobré nápady
- Je vůdcem skupiny
- Přijímá úkoly a poslušně je vykonává
- Klade otázky
- Je velmi zvědavé
- Diskutuje o detailech, myslí do hloubky
- Má neobvyklé nápady
- Je samostatné, často pracuje samo
- Úkoly přijímá kriticky, dělá jen to, co je baví

Bystré versus nadané dítě

- Poslouchá se zájmem
  - Lehce se učí
  - K naučení potřebuje 6-8 zopakování
  - Chápe významy
  - Preferuje vrstevníky
  - Přijímá vlastní zadání
- Vyjadřuje vlastní názory a pocity
  - Většinu věcí již zná
  - K naučení potřebuje 1-2 zopakování
  - Samostatně vyvozuje závěry
  - Preferuje dospělé
  - Iniciuje vlastní projekty

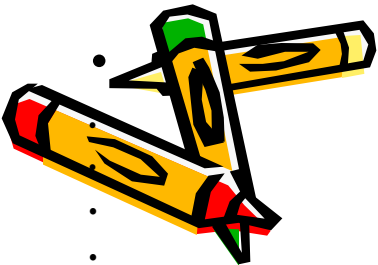
Bystré versus nadané dítě

- Je vnímavé
  - Přesně reprodukuje
  - Baví ho škola
  - Absorbuje informace
  - Je "technikem"
  - Dobře si pamatuje
  - Je vytrvalé při sledování
  - Je spokojené se svým výkonem a výsledky
- Je vysoce vnímavé
  - Přichází s novým způsobem řešení
  - Baví ho učení
  - S informacemi pracuje
  - Je "vědcem"
  - Kvalitně usuzuje
  - Sleduje velmi pozorně
  - Je velmi sebekritické

Příčiny nepopularity a problémů s vrstevníky

- Ptání se na věci, které se netýkají tématu, jemuž se věnuje skupina,
- mluvení o sobě a svých problémech,
- přítomnost pocitů, názorů a zájmů, které se neshodují s těmi, jež sdílejí ostatní,
- nesouhlas se skupinou,
- nastolování nových témat,
- strhávání pozornosti na sebe,
- snaha o kontrolu aktivit skupiny,
- obecné narušování práce skupiny.

Putallaz, M & Gottman, J., M. (1981). Social Skills and Group Acceptance. In S.R.Asher & J.M. Gottman (Eds.). The development of children's friendship. New York. Cambridge University Press, 116 - 149.

Lovecky, D.V. (1995). Highly Gifted Children and Peer Relationships. Counseling and Guidance Newsletter, 5 (3), 2, 6 - 7.

DĚKUJI ZA POZORNOST

